

Kosssssava

Verseci mese

Alkonyodik. Az előkert lombjai lassan egyetlen sötét, baljós tömeggé állnak össze. Csak a ház előtti villanykaró körtéjének (buráját golyólyukasztotta) gyér világa ajándékozza meg őket némi fénnel, a buja leveles ágakat, gallyakat csipkeszerű kontúrral. Innen az ablak menedékéből olyannak hat az egész, mint egy rosszul exponált, homályos, régi fénykép. Valami régi-régi, a tudat mélyén megragadt emlékkép.

Bámulok kifelé a nagy semmibe, és olyan egyedül érzem magam. Tegnap óta üres a ház. Elmentek. Itt hagytak. Mit keresek én még itt?

Váratlanul valami bizonytalan vágy fog el. Valami nevenincs nyugtalanság. Olyan mehetnékféle. De hát hova is mennék? Ugyan hova?

S akkor valahonnan nagyon mélyről, nagyon-nagyon távolról: Haza szeretnék menni! Haza?... Igen: **Haza**. Milyen rég nem voltam otthon. Mennyi ideje is már? Ha most **hazarepülhetnék!** Haza. A múltamba, a félig öntudatlan gyerekkoromba. Keserűen felnevetek. Ismerni kellene a varázsszót. S mint egy drága titkot, félhangosan kimondom: **Versec! Várhegy! Temesvári utca. Concordia. Mama...**

*

Valami gomolygást észlelek, holmi sustorgásfélét. Kivágódnak az ablaktáblák, mintha hirtelen szél támadt volna, vagy huzat lenne, felkap valami, s én – röpülök! Fejemen félreCAPVA piros diáksapkám, térdeplő/guggoló lábam alatt nagymama még Kustélyon szövetett tarka tyilimje, amelyet évtizedek óta a garázsban esznek a molyok, de most meglepően élénk színű és hibátlan.

Apai nagyanyám kustélyi háza

Átrepülünk a városon, át a szikes réteken, kukoricásokon, vizeken, semlyékeken... Ez már Szécsány. Megismerem a boltjáról, amelyben én nem – hisz babakoromban költöztünk tovább –, de az enyéme anyyniszor vásároltak. Mesélték, valahányszor átutaztunk a szülőfalumon. A hajlott hátú, rozsdásodó kis vashíd, amelyről, egymást talán átölelve, fiatal házas korukban a Temes zölden fodrozódó vizét nézték... Kanak. Nevenka barátnóm nagyapja innen hordta haza övéinek rakoncára azokat a fehér szalonnakockákkal pöttyözött sötétvörös, jókora füstölt véres hurkákat, amilyeneket azóta sem láttam, azóta sem ettem, szagolgattam, pedig az illatuk, haj, a régi ízek, illatok... Istvánvölgy. Ferkó bácsi egyik állomáshelye a sok közül. Egy évig, amíg mama betegeskedett, itt jártam náluk iskolába. Csincsilabundácskában, állam alatt szalaggal megkötött szörmekalapokban, nyakba akasztós szörmemuffal érkeztem. A gyerekek az első napokban elhúzódtak tőlem, azt hitték, beképzelt kis városi majom vagyok. Nem tudhatták, hogy a csincsilanyuszikat magunk neveltük, bőrrüket/szörméjüket házilag csergettük, s hogy én is, akárcsak ők, szegény vagyok, mint a templom egere. Az a rengeteg vastag törzsű, nyaranta émeilyítő, bódító illatot árasztó eperfa a házak előtt! Ni, most is ott szemezgetem a duzzadt, leve-csorduló mézszínű és sötétlila szemeket a tövükben. „Rózszi!”, szólok oda magamnak, de eredménytelenül. Az a kis, pisis másodos rá se ránt, mohón egyre csak tömi magába az epret. Mellette Néro, az „éneklő” fehér spicc. Őt nem puffantották le a háború végeztével, mert nem tartozott a kastély „bűnös” fajkutyái közé... A széles főutcájú

Zichyfalva. Apám is, Pista is dolgozott itt egy ideig, valaha, mégsem ismerem... A messzeségben már kéklenek, körvonalazódnak a Kárpátok. Az egész látóhatár egyadta ködös, párás, valami máshol sose tapasztalt tejfehér káprázatba bagyulált, kékséges vonulat. S a tetején, az egész látómásszerűségnek a csücskén egy kis sötét Pont... Egy alig látható, inkább még csak sejthető, de közeledtünkre egyre növekvő Kocka. Istenem, a Vár! Valami melegedni kezd a szívem körül.

Alattam, körülöttem süvölt a szél... Puha diáksapkámat régi, ismerős mozdulattal, két kézzel szorítom a fülemre... de hisz én a Kossaván utazom! Drága, drága, annyiszor szidott, mégis annyira hozzám tartozó, lebírhatatlan erejű szép szelem! Hát meghallottad a hívásom? Hát hazaviszel?

Már a Baláta alacsony házai, girbegurba utcácskái, gránitkövel durván kirakott folyókái fölött röpködünk, amelyek vájatában még ott fodrozódik az előző napi mosások, mosakodások szennye, szappanhabja. Jobbra a Vatini országút, balra a villanytelep kocka alakú, sárga épülete. Szervuszatok! Köztük a Vásártér. De miért üres? Hiszen a háború után beépítették. Milenát, „kolonista”, betelepített új szomszédunk velem egykorú, akkorra – kb. harminc éve – már felnőtt lányát, valamikori játszópajtásomat meg is látogattam vadiúj, az egykori Vásártéren épült lakásukban, amelyet már a férje kapott a pilótaképző központtól. Hiába, a szemem csak nem csal: a Vásártéren vörös és fekete festékkel jelölt sáros hasú libák legelésznek, mint gyerekkoromban, s nini, a mi kecskénk is köztük! Ki van kötve, s már félig körberágta a láncáról elérhető jókora füves részt. „Gege!”, kiáltok le neki. „Gegécském!” Sárga, ovális nagy szemével kíváncsian felfelé kémlel, rutinosan-udvariasan elmekegi magát, megrázogatja rövidke farkát, aztán tovább hersegetteti a sovány füvet. Álla alatt játékosan leng a két, angyalbögyöllő alakú apró fehér leffentyű. A Vratsár utca, a Vízi utca és a Magyar utca kiskertjei felől erős viola-, bazsalikom-, száradó dohány- és tarhonyaillat árad, az ólakban fehér szőrű yorkshire-ok és fekete sörtéjű berkshire-ek rőfögnek, a frissen tapasztott/meszelt kék és barna „zoknis” fehérre meszelt házak falán száradó paprikafüzérek. A Temesvári utca sarkán, Miro pék üzlete előtt Lunginné szidja apámnak a férjét: „Ako tako nastavi, verujte, ubiću ga!” Meg akarom tőle kérdezni, hogy Mirjana, a lányuk megtanult-e már tökéletesen magyarul, hiszen „legutóbb”, vagy hatvan éve anyám bosszúságára, aki barátságából vállalta a nyelvoktatását, a malac szavunkat következetesen hol „molocnak”, hol meg „málácnak” ejtette. Pedig jó kedélyű tanárkolléga apja úgy beszélte a magyart, akár az anyanyelvét. „Pa nije ni čudo, završio je tu vašu nekakvu mađarsku gimnaziju!”, mondaná „lenti” származású, harcias felesége. A szél azon-

*Abban a bizonyos
csincsillabundácskában
édesanyámmal,
Börcsök Erzsébettel*

ban tovább röpit. Most éppen Mojsinék (akik tulajdonképpen Korićék, a Mojsin ragadványnév, ezt most már tudom, mert a híres nagygazdáné állandóan az egy szem fiáról áradozott: „Moj sin így, moj sin úgy” – mint mostanában sokszor én is) nagykapus, magas, kettős háza felett úszunk el. Két volt osztálytársnőm, a kényes léptű Berza Ilonka és a lány hangú, csendes Barna Katica szülőháza. Katica apjának kovácsműhelyében kalapács csattog, fűjtató liheg asztmásan. Nem látom, de tudom, hogy Katica édesanyja súlyos fekvő beteg. S – milyen furcsa – Katicát nem kislányként látom, hanem már felnőtt bolti eladóként, amint megejtő mosolyával éppen kiszolgál. A pékség előtt hosszú sor. Bólintok. Biztosan a jegyre osztogatott kukoricakenyérre várnak. De miért bolydultak fel, miért ez az örömteli sugdolózás? „Emberek, korpakenyér érkezett!”, kiáltja el magát valaki. „Rohanok, szólok a sógoréknak, siessenek, mielőtt elfogy a szállítmány.” Összefut szájamban a nyál. Mmm! Korpakenyér! Nini, ez meg Ali, a cukrász háza. Nála vásároltuk a csíkos, bot alakúra formázott füttyülős cukrot meg a pálcikákra „folyós” cukorral odaragasztott aszalt szilvát, dió-

Apám hintaszékében

belet, fűgét. Sajnos, csak ritkán, nagyon-nagyon ritkán. Nyílik a kapuja, éppen kitolja kerek „bózás” kocsiját. A ládaszerű kocsi tetején, átlátszó üvegtégelyekben, csábítóan virít a négyféle üdítő: a citrom(sav)ízű sárga, a narancsízű rózsaszín, a málnaízű piros és a – talán – mentol-, de inkább valahogy semleges ízű, ám azért igencsak (általam legjobban) szeretett zöld, erjesztett kukoricából készült ital. Úgy látom, most nincs fagyija, pedig szívesen vennék egy tölcsérrel. Már csak a tölcsér kedvéért is, amelynek édes, átlucskosodott tésztáját olyan élvezet rágicsálni... De mi ez? Ali kocsistul fejvesztetten visszaroohan a házába, a nehéz tölgyfa kapu csattanva csapódik be utána.

A Temesvári utca öles gesztenyefáihoz poros, tépett ruhájú katonák tapadnak. Tüzelnek, majd kiugranak a fedezékükből, a következő fához rohannak, a mögé bújva tüzelnek, újra előrefutnak egy fányit. Az ellenkező irányból golyózápor a felelet. Azok a katonák is a fákhöz tapadnak. Azok is véresek, lőporfüstösek, elkínzottak. Fától fáig. Fától fáig haladnak mindannyian, lassan, de célirányosan, visszatartatlanul a belváros felé.

Szüleimmal a Temesvári utcai ház udvarán, karomban a Manar babával

Golyók cikáznak, ütődnek a fatörzsekbe. Időről időre fájdalmas üvöltések, jajongások, halálhörgések innen is, onnan is. Kislány-magamat látom a „Kasselfensterünk”, könyöklőablakunk függönye mögül kileskelni. Nem tudom, mi miért történik, mégis ráz a zokogás, és még utána is sokáig, hónapok múltán is kihűl kezem-lábam, „csak úgy”. Börcsök ótata elrángat az ablaktól. Megpuszil, barna, ragacsos tapintású medvecukrot dug a számba. Emlékeimben azóta a (medve)cukorka és a háború furcsa szimbiózisban élnek... „Elrekvirált” házunk udvarán már hatalmas, ásott lyuk tátong, beleállítva egy kazán, abban főzi Nikola, az orosz szakács a legénységnek a babot. Kihívja apámat a konyhából. „Muká!”, mondja neki. Apám elsápad. „A muka valami kint jelent”, súgja anyámnak. Mama átöleli. „Szitnaja muká?”, ismétli Nikola, és egy lábost nyom apám orra alá, majd kezével szóró mozdulatokat rögtönöz. Sorra hordjuk ki neki a grízt, a prézlit, a cukrot. A lisztesdoboz láttán végre felcsillan a szeme: „Muká!”, helyesel, és megszórva vele a konyhaszékünket, darált húst halmoz rá, majd apró, egyforma fasírtokat gömbölyít belőle gyorsan és ügyesen. Nem kell neki hozzá se tejbe áztatott kenyér, se petrezselyem zöldje, se hagyma... De már csomagolnak is orosz „lakóink”, a szakács könnyesen ölelgeti nagyapámat: „Megy Nikola a háborúba, tovább, mindig tovább, meghalni.” Apám pedig rémülten talál ott hagyott „kacatjaik” közt két kézigránátot az ágyunk

alatt. Szalad utánuk: „Ezt itt ne hagyják, még felakasztanak bennünket, ha megtalálják nálunk.”

„Repülő szőnyegem” továbblibben. Elsuhanunk a Herczog család patinás, belül faburkolatú Lépcsős Patikája fölött, amelyben a család nem kevesebb mint öt generációja patikáriuskodott, köztük az író nagyapja és polgármester édesapja is. Lépcsőin megint ott látom magamat, amint az ajándékba kapott apró, színes üvegcsékkel és üres tégelyekkel játszom a pajtásaimmal. Elszállunk Forrai bácsinak a Nagy Kőkeresztre néző boltja felett is, el a hangos, „mindent” áruló, a háborús nincstelenségben ócska cipőket, elvásott ruhákat, hiánycikknek számító használt edényeket is kínáló piactér mögött... A boltok üresek, az elárusítónók unalmukban pletykálnak, manikűröznek... nagyollóval. Az egyikben megint én. Mamával „pontokra, tacsikákra” vásárolunk. Mama tanácstalanul tapogatja az egyetlen, de annál hatalmasabb vászonbála piros-kockás anyagát. „Ez dunyhahuzatnak való. Mit csináljak vele?” „Szabjon belőle ruhát. Mások is azt teszik... Ne sokat gondolkozzon, egy-két órán belül már írmagja sem marad.” Mama lenéz rám. A derekámig sem érek. „Mit szólsz hozzá? Viselnéd?” „Nekem tetszik!”, mondom mohón. „Márton Katicának már van, kékben.”

Ez itt a Concordia épülete, benne az **én** iskolám, a Petőfi Sándor Elemi Iskola. Orromat megüti fekete fáradt olajjal átitatott deszkapadlóinak átható szaga, s a kályhák füstje, amelyekbe a hasábfákat néha mi gyerekek magunk hozzuk otthonról. Sokan vagyunk, és ez olyan jó. A Hegyesi Jóska már olyan legényforma (nagyon szép fiú!). Azt mondja, azért írárták be csak most az iskolába, mert eddig tanyán éltek meg hát a háború. Mások is idősebbek egy-két évvel, mert ők meg a lágerből szabadultak nemrég. Sok a német nevű köztük: Léederer, Lutz, Grimm, Zoffmann, Ság, Antman, Kvics, Waldeck, de azt mondják, ők magyarok. Sápadtak, csontsoványak és hallgatók. Mögöttem Kvics Hilda ül, már első nap tolltartót cserélünk. Csak olvasókönyvünk van, a többi tananyagot diktálják. Rettenetes a kézírásunk, csak a Hildáé mintaszép, cirkalmasan kacskaringós. Jutalmul ő címezhet meg minden faliújságot. Farkas Juliska, az osztály legjobb rajzolója, mindre virágot rajzol. Érdekes, innen fentről már őszén, fekete apácaruhában, mint Mária Nives nővért látom ott, pipiskedve, a faliújságra rajzolgatni... Szünetekben rablós-pandúrt játszunk, de valahogy nem igazán harciasan. Mindig fáradtak, álmosak vagyunk. Másodikban csukamájolajat kapunk, fejenként egy-egy kanállal. Brr! A Concordia hatalmas, jó akusztikájú színháztermében anyám diákjeleneteit adjuk elő. Rengeteget szerepelünk. Fiúszerepet kapok, én vagyok a Forradalom a könyvtárban Gyurikája. Minden ünnepkor – és annyi az ünnepség! – szavalunk is. Az énekkarban pedig lelkesen

énekeljük: „Munka hadának a lépése dobog, / Zendülő ének az égre lobog. / Fáklyavivők kezén csörög a bilincs, / izzik a tűz, de ki szítsa ma nincs. / Repülj te lángoló, tűz színű zászló, / vezess az éjek éjén át!” Varga tanító bácsi vezényel, aki igazgató is. Nagyon haragszik, ha valaki „falsol”, vagy rosszalkodik. Olyankor azt kiabálja kigúvadó szemmel: „Édes gyerekek! Úgy szájon váglak, hogy taknyod, nyálad egybefolyik!” Sok az árva gyerek. Ők az elkobzott püspöki palotában, a Rezidenc utcában laknak. Irigyeljük őket a kicsit rendesebb cipőjükért, ruhájukért, de Surits tanító néni legyint: „Élhetetlenek lesznek. Kár.” „Miért?”, csodálkozunk, miközben az iskolában tízóraira naponta kiosztott darabka vörös UNRRA-sajtot majszoljuk, s mellé magunkkal hozott kis bádobögréinkből tejporból főzött kakaót hörpölünk. „Mert mindent tálcán kapnak. Nincs anyjuk, aki néha meghúzná a hajukat, beszélne a fejükkel, és bevonná őket a házimunkába.” Cinkosan összevillan a tekintetünk, majd lesunyjuk a fejünket, nehogy a tanító néni észrevegye hitetlenkedő vigyorunkat. Szeretnék bekukkantani a tornatermünkbe, ahol olyan nehezen, de mégis megtanultam bakot ugrani, s amelyben annyit kosár- és röplabdáztunk, versenyeztünk, hajráztunk... A tornaterem azonban eltűnt. Az iskola is eltűnt. Mintha csak az Ezeregy éjszaka palackból kiszabadult bosszúálló dzsinnje tüntette volna el váratlanul. Magyar diák egy szem se. Még óvodás sem akad. A Concordia épülete persze még áll, de már csak festményeket csodálhatok meg benne. Az utca néptelen. A Kossava süítve, eszelősen vijjog, röhécsel, és arcomba fújja a port, a faleveleket.

„Megsarkantyúozom” repülő szőnyegemet, mire feljebb röppen. Már egyszerre látom a sok templomot. A szinte égbe nyúló kéttornyú neogótikus Szent Gellért-katedrális, amelyről a verseciek büszkén vallják, hogy a legszebb és a legnagyobb katolikus templom egész Vajdaságban, s hogy építői közé tartozott Herczeg Ferenc anyai nagyapja, az öreg Hoffmann is. Aztán a szikár, rózsaszínű református templomot szemrevételezem, amely szinte lezárja a kanyargós hegyi utak, s a nagy becsben tartott Helvetia felé vezető, hirtelen emelkedő, meredek Urbáni utcát, az Urbanen Gassét, az én Második Legkedvesebb Utcámat, kamaszkorom komor színterét. A református templom udvari lakásában a Nagy órás lakott/lakik (?) világszép lányaival. Egyiküket (a legkisebbet?) nyitott koporsóban láttam egyszer, még óvodáskoromban. Sötét, hullámos haját fátyol borította, kezében virágcsokor, s fagyos, márványfehér szépségében olyan túlvilágian gyönyörű volt, hogy gyerekfejjel azt hittem, ő a Szűz Mária oltárról leemelt szobra. Itt vannak az ortodox szerb templomok is, amelyekben ékes ikonosztáz előtt, korona alatt esketik a házasulandókat, az otthonosan gömbölyű, sárga nyerstéglából kirakott román templomban pedig – erről beóvakodva anno személyesen győződtem meg, bizony külön állnak a nők, s külön a férfiak. Továbbörpü-

lünk. A katolikus paplaktól énekszó szűrődik ki. Alighanem Fehér Erika skálázik, akinek már az elemiben megjósolták, hogy operaénekes lesz.

Az évszázados park kényes-cikornyás szökőkútjából, a légies, halderekű, kígyó farkú sellők által magasba emelt mesehalak tátott szájából, se a medencét övező gülüszemű, zöld békakirályok kopoltyúi közül nem lövell víz. Mióta az eszemet tudom, mindig takarékoskodtak vele, a vaspikkelyeket mégis rozsdá festette rőt barnára. A félpucér, görögös peplonú főszíréen jöttömre most mégis megdönti óriáskorsaját, s megkínál a sárgás, jellegzetes ízű bánati vízzel: „Isten hozott itthon!” Alázatosan kinyújtott tenyeremből lassan hörpölöm a vizet, majd önkéntelenül az arcomat is rituálisan megmerítem benne. Amikor felemelem, víztől csillámló mélyén megpillantom a Várhegyet. Tükörképe ujjaim között belecsusszan a szökőkút puskaporszáraz, avar lepte medencéjébe. A szökőkút mesehalaiból, békakirályaiból és díszes korszóiból erre lövellni kezd a víz, kéjesen végigcsepeg, végigcsorog, majd végigzuhog a botticellis hajfonadékú, vízínimfák gömbölyű hátán, hasán, mellközén, már a gyorsan telő medencében csobog, s akkor megszólal a Zene. Zene? Itt? Igen! Az én gyerekkoromban már mindig üres, csendes és elfeledett, pagodaszerű zenepavilon csavart oszlopai, kovácsoltvas csipkerácsai mint egy láthatatlan karmester vezényszavára muzsikálni kezdenek, s ringani a maguk fabrikálta muzsikára. Hajladozik már maga a gomba formájú, lépcsők hordozta zenepavilon is, tánra kéri az évszázados fákat. A sellők lecsusszannak talapatukról, s egymás után tünedeznek el a lila virágú júdásfák, fehér háncsú nyírfák és

Az Ördögárok sziklás oldalánál édesanyámmal és a rokonsággal (Versec, 1954)

óriásplatánok között. Nesztelen léptük, tekergő-vonagló haltestük nyomát napfény pettyezte páfrányok, haragoszöld gyalogfenyők, sűrű, buja illatú jázminbokrok rejtik, fedezik...

A Kossava végigfúj a Városon. Megpörget a Főtéren, megzörgettettem velem a régi, mézeskalácsházra formázó Városháza fehér keretes, vaksi ablakszemeit, egyetlen fuvintással fellövell a tanácsterem mennyezetéig, hogy ajkammal érinthessem a freskóját, s a melléktraktusban a homorúvá koptatott falépcsőket, amelyeken annyiszor mászott le-fel, le-fel munkába jövet-menet, zihálva az apám. Végigszánkáztat a Szent Gellért-templomon, miközben kezembe csempészi régi kis kosárcámat, amelyből sokpiés, földig érő, habféhér elsőáldozó-ruhámban botladozva újra szórhatom, időtlen időkhig hinthetem szét még élő és már halott pajtásaimmal a lankadt rózsaszirmokat, az izzadó apró tenyerünktől elalélt, összesodródott májusi szegfűket, a már csak emlékezetünkben élő, szekrénymélyekre rejtett, évekre otffejtett bársonyszürke, szentelt barkák morzsalékait, miközben

fent a karzaton zúg, örvénylik az orgonaszó, egyszerre szól magyarul, horvátul, németül és latinul a mise és a kórus, de valamennyi asszonyhangot túlszárnyalja, elnyeli, és égbe emeli az aranytorkú, fülemülehangú kántor, a szőke Lovász János éveken átívelő, múltidéző tenorja. Az „én szelem” átsétáltat a hajdani Korzót idéző Promenádon, a virággruppos Erzsébet téren, a végeláthatatlan, széles és elegáns Fehértemplomi úton, az apácázarda és a bíróság vörös téglás, sokablakos palotája mellett, amelyből éppen kilép és hazafelé indul Kerpel Guszti, az északombájnakk tartott bíró. Magas, kopasz feje fénylik az őszi napsütésben. A Kudrici úton éppen egy mulató román esküvői menet vonul, helyi szokás szerint az utca kellős közepén énekelve, táncolva, kurjongatva. A szél megjárat a sokszobros, művészi kivitelezésű márvány síremlékeiről híres, repkény futtatta allén át vezető, valóságos angolparkká kiképzett régi temető **helyén** is. Hantjai alatt annyian, de annyian ottmaradtak – talán az egész régi-régi, elfeledett Versec – mert nem volt már, aki mindüket átvigye, átszállíttassa az egymás mellé szorosan és szerényen felsorakoztatott városzéli új temetőkbe. Lúdbőrző testemet megmártóztatja a tengersós tavacszában, amelyben még kikeményített, felfújt párnahuzattal a hátamon/hátunkon tanultam/tanultunk meg úszni. Ha ugyan megtanultunk – szemben az árral. Szájam teleszalad vízzel, úgy érzem, nem bírom már tovább, merülök, elmerülök, de Ő, az én erőszakos Kossavám, kíméletlenül kiránt és továbbvisz. Keményen végigjárhatja velem a fehérre meszelt stációkat, fel egészen a Kápolnahegy ösöreg Szent Rókus-kápolnájáig, amelyet még a töröktől és pestisjárványoktól tizedelt verseci „Bürgerek”, az egykori szőlő- és borkirályok emeltettek szörnyű nagy Isten- és halálfélelmükben. Megcsillantja előttem a lombok között a Bónác teret, az Ördögárkot, a távolból felpirosuló cseréptető Kis-Szeredet és Kutast, majd felemeli az állam, hogy a Vár tövéből közvetlenül bámuljam a csodát: a lelki szemeim előtt megképző városcímert a torony fölött: a vörös posztóba bújtatott, kardot szorongató izmos kart, kardélén egy lófarkas, csimbókos hajú, levágott török (?) fej-jel, amelynek vére lassú, meleg cseppekben hullik alá a várra, a városra, a vidékre; lehet, hogy tőle termékenyül meg az a sok napfényben fürdő, sokhektárnyi csemege- és borszőlő, fa, virág, ember...

A Kossava váratlanul és unottan leráz nagymama kénsárga, nagyvirágos tyilimjéről, lependerít az **Útra**: régi házunk kétsoros, szabálytalan, önkényes lerakású égetett téglából álló járdaféleségére. A ház hátsó traktusától a kert felé vezető járda gyermekkori játékaiban, később pedig vissza-visszatérő álmaimban a mindenkori, **mindenhová** elvezető út lehetőségét (és félelmét) jelentette. Cinegelábú kislány-magamat látom kényeskedve ugrálni, az évek folyamán lassan, de biztosan színtelenedő és reménytelenül morzsálódó,

C jelzésű téglákon. Sántaiskolázok, versecies kifejezéssel élve „kálázok” az apró téglalapokon, játékosan hol egyet, hol kettőt ugrok, váltakozva páros és páratlan lábbal, előre, hátra, hátraarcot csinálva, majd ismét reménykedően szembenézve az áhított sikerrel, szalagos varkocsaim a derekamat verdesik. De már kötélle vált az út, mindenkori utam, amelyen, vézna karjaimat óvatosan kinyújtva, mint repdeső szárnyú ijedt madár egyensúlyozom, nem megjátszott, hanem zsigerig hatoló halálos rémülettel érezve a veszélyt, amelyet a feneketlen mélységbe való zuhanás jelentene. Beleborzongva érzem magam alatt a homályba vesző szakadékot, amely ki tudja hová, lehet, hogy éppen a Várhegy alatt állítólag ismeretlen irányban, talán éppen Fehértemplom felé egerutat kínáló hajdani, a török időkbe vesző, rég beomlott folyosók egyikébe torkollik. Álomban balról mindig ott magasodik a szomszédék irdatlan, a valóságosnál elképzelhetetlenül tömörebb és magasabb, szinte az egekbe vesző, reménytelenül szürke, rücskös és koszos tűzfala, amelyből mint fenyegető lőrések merednek rám a titokzatos, apró ablakok, nyiladékok. Ezeken át én már csak elérhetetlen magasságuknál fogva sem tapasztalhatom meg sosem a furcsán veszélyesnek érzett, mégis vágyott Külvilágot, a Túlnant, csak engem figyelhet meg mindig és mindenki – állandóan magamon érzem a Szemeket –, hogy örök életemben úgy érezzem magamat, mint egy gombostűre tűzött, üveg alatt mutogatott, de még verdeső bogár... Az Út váratlanul emelkedni kezd, villámgyorsan lépcsősorrá alakul, s én dundi, melegszívű kis barátnőmmel, Popov Nevenkával, a „Nenicével”, a pedáns Keip lányokkal, a Radics gyerekek zajos, vidám hármásával, a nefelejcskék szemű Lajkó Erzsivel, aki majd a férjem barátjának a felesége lesz, a halk szavú zsidó Andelkával, az osztály egyik legjobb tanulóval és a szapora beszédű román Petúniával már lépkedek is a Nagy Ismeretlen felé. A meszszeségben a mintha kéznyújtásnyira lévő, mégis soha el nem érhető Kárpátok – a Kápolnahegy, a Szamárhely, a Várhegy, a Törökfej, az Erdőshegy és a Makkfilkó mérte magaslatok kéklenek csábítón, csalfán, gúnyosan. A lépcsősor lassan benépesedik egykori és mai barátaimmal, ismerőseimmel, jó- és rosszakaróimmal. Juliska, már mint Mária Nives nővér, templomi zászlót cipel, amelyet maga hímezett, valahol délen, a bennszülöttek számára alapított iskolában. A Franciaországban elhunyt Mészáros Gyula saját elrásokodott, kioperált nyelvét nyelvcsapostul együtt tálon hozza utánunk, mint valami áldozati Szent János-fejet, véres-lüktetőn. Árva bácsi, a boltos, ecetes hagymától illatozó hordói mellől kiált fel hozzánk: „Gyerekek, friss ruszlink érkezett!” Két lépcsővel feljebb már Aurellal, a román gimnazistával táncolok az iskola rövid életű tánciskolájában. Már az első taktusok után ész nélkül rohan felém, hogy mindig ő lehessen a párom... Egy lépcső leszakad alattam. A nagyszobánkban vagyok. Varga ómama teste egyadta

nyílt, gennyes seb, elkékült szája csupa elharapott néma kiáltás. Üstben főzzük ki az ágyneműjét, míg egy szörnyű éjszakán egyszer csak eltűnik minden gyógyszer, s velük együtt el ő is... Egy halott. Két halott. Négy halott. Sok-sok beteg, sok-sok már megoperált és operációra váró. Mintha az egész Világ csupa temetésből, csupa-csupa kórházból, gyógyszerekből, jajgatásból állana. Hát mindenki elhagy, akit szerettem?... Háromlépcsőnyit vissza. Mindennap a levelesládához rohanok, naponta többször is. Nincs levél. Nincs levél... Néha olyan nehéz továbbmenni... De menni kell. Ez már nem is közönséges, ez mozgólépcső... Amelyen azonban hol felfelé, hol lefelé fúj, lökdös, seper a Kossava. Szüleimmel hármásban apám karmester barátjánál ülünk a festményekkel, könyvekkel zsúfolt vendégszobában, s ő hol hegedül, hol zongorázik, hol meg gordonkázik a kedvünkért. Amikor apám megsúgja neki, hogy nagy magányomban én akár hozzá is mennék, nem zavar, hogy apámmal egykorú, elkomorul, s egész este nekem zongorázik: „Maradt itthon egy, két, három nyomorult, / Rátok, lányok, még az ég is beborult.” Most mindenütt tűzvész lángol, világol, s én – megírom a borzalmat. Friss újságírói készítem erősebb a részvételnél. Hol a határ? Aztán jön az árvíz, óriásira duzzad, tombol a kis nyavalyás, köpésnyi Meszics patak, annyi minden megváltozik, nagy, fontosnak tartott dolgok eltörpülnek, elenyésznek, apró, piszlicsáré semmiségek felfújják, sorsdöntőknek mutatják magukat, a szél ide-oda vet, kapaszkodok az alattam és fölöttem tovasuhogó lépcsőfokokba, egyet-kettőt zuhanok, aztán visszatornászom magamat, körülöttem egyre több az ismeretlen arc, a szél mind újabbakat fúj felém, van, aki kezét nyújtja, a maga lépcsőjére húz, emel, ráncigál, van, aki tovatáncol, elviharzik, esetleg lök egyet rajtam/rajtunk, időm sincs megjegyezni az arcát, a hangját, az üzenetét, ha egyáltalán van. A mozgólépcső monoton kunksággal, stréberséggel egyre csak siklik, zakatol, kaptat valahova. Felfelé? Lefelé? Az is lehet, hogy vízszintes az útja, csak jól kamuflálja. Vagy körbejár, mint a gyerekeim valamikori, rég szétszedett, szétcincált játékvasútjai? Most már nemcsak balról, jobbról is tűzfal tornyosul, sőt furcsamód alatt is, tele átláthatatlan, kémlelő ablakocskákkal, úgy érzem, rengeteg Szem figyel, a tűzfalakon repedések mutatkoznak, egyre több, egyre több, s közöttük váratlanul... Váratlanul? Nem, szinte már rettegve vártan megjelennek a múlt szörnyű Képei, emlékei. Hogy kerültek csak ide? Nem tudom levenni róluk a szememet. S miközben mint gennyes, rákos sebek, torz virágok, újak, egyre újabbak és rémesebbek „fakadnak” körülöttem a tűzfalakon, a mozgólépcső monoton surrogással egyre tovább szállít, a Kossava, vagy valami más erő pedig tovább hajt, sodor, előre, hátra, jobbra, balra, föl, le, körbe-karikába, egy helyben, egy helyben, megyünk, csak megyünk, futunk, mászunk, röpdülünk, röpdösünk, állunk, állunk... Megállunk végre?!